

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞ KAZASI VERİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Mehmet Öçal¹ - Özal Çiçek²

¹ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6973-2611

²ORCID ID: orcid.org/0000-0002-2741-3003

Öz

Günümüz dünyasının en önemli sosyo-ekonomik sorunlarından biri haline gelen iş kazaları; özellikle 2000'li yıllar sonrasında meydana gelen Tuzla, Soma ve Ermenek'te yaşanan kazalarla birlikte giderek kamuoyunda daha fazla yer edinen bir konu haline gelmiştir. Bu sürece yönelik olarak gerek yasal düzenlemeler gerekse de önlem ve tedbirler yoluyla yeni faciaların önüne geçilebilmesi amacıyla birtakım kamu kaynaklı çabalar yürütülmekle birlikte bu çabaların AB ülkeleriyle kıyaslandığında oldukça yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir. Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği adına atılan en önemli adım olarak değerlendirilen 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu; AB müktesebatına uygun bir şekilde düzenlenmiş lakin yasal prosedüre yansıyan bu kurallar zinciri, çalışma yaşamına tam anlamıyla nüfuz ettirilememiş ve bu durum iş kazaları açısından Avrupa ülkeleri genelinde en belirgin ve ölümlü iş kazalarının Türkiye'de görülmesine sebep olmuştur. Bu çalışma içerisinde; iş kazası kavramı üzerinden Türkiye'deki iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları değerlendirilerek, iş kazası verileri Avrupa Birliği ile kıyaslanmış ve bu değerlendirmeler ışığında Türkiye'de iş kazalarını meydana getiren sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İş Kazası, Ölümlü İş Kazası, Avrupa Birliği, Türkiye, İş Sağlığı ve Güvenliği.

1 Arş. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İ. İ. B. F., Sosyal Hizmet Bölümü, Birey ve Toplum Sorunları Anabilim Dalı, Burdur / Türkiye

E-posta: mocal@mehmetakif.edu.tr

2 Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İ. İ. B. F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı, Isparta/Türkiye,

E-Posta: ozalcicek@sdu.edu.tr

COMPARATIVE ANALYSIS OF OCCUPATIONAL ACCIDENTS DATA IN TURKEY & EU

Mehmet Öçal – Özal Çiçek

ABSTRACT

Occupational accidents, as one of the most important socio-economic problem of the contemporary world and particularly coupled with the Tuzla, Soma and Ermenek occupational accidents, have increasingly been voiced in the public. Related with this process, although many publicly funded efforts are executed to prevent new disasters both through legal regulations and through measures, these efforts are quite inadequate when compared with the EU states. Law numbered 6331, a.k.a. Occupational Health and Safety Law, which assumed as the most significant step on behalf of the Occupational Health and Safety in Turkey, enacted appropriately with the *EU acquis*, however these rules chain that reflected on the legal procedure, could not be completely penetrated the work-life. In terms of occupational accidents, this situation has led to the witnessing of the most distinctive and fatal occupational accidents in Turkey among EU states. This paper includes, assessment of occupational health and safety implementation in Turkey by occupational accident concept, comparison of occupational accident data with EU states. In the light of these assessments the problems causing occupational accidents in Turkey and the solutions are highlighted.

Keywords: *Occupational Accident, Fatal Occupational Accident, EU, Turkey, Occupational Health and Safety.*

GİRİŞ

İş kazalarının ekonomik ve sosyal maliyeti olan insanın, iş kazaları sonucu yaralanması, hastalanması ve yaşadığı endüstriyel felaketler sanayileşmenin başlangıcından bu yana küçük atölyelerden, ulusal ve uluslararası büyük ölçekli iş yerlerine kadar genel bir yayılım göstermiştir. Bununla birlikte; mesleki tehlikeler ve risklerin ölçülme, önlenme, azaltılma ve ortadan kaldırılma çabaları gelişen teknolojik ve ekonomik değişikliklere ayak uydurulma çabasıyla sürekli olarak geliştirilmektedir. Lakin bu sürekli çabalar sonucunda belirli oranda gelişmeler görülmüş olmakla beraber iş kazaları günümüz dünyasında hala sıklıkla görülmekte ve bu kazalar sonucunda insanların mağduriyetleri ve ekonomik yükleri oldukça büyük olmaktadır. Her ne kadar ILO verilerine göre gelişmiş ülkelerde iş kazası sonucu ölümlerin azalan bir seyir izlediği söylenebilse de gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde iş kazası sonucu meydana gelen ölümler her yıl giderek artan bir hal almaktadır. İş kazalarının dünyada sebep olduğu kayıplar şu şekildedir (Allı O, 2008: 3, EUROSTAT, ILO, 2014: 4):

- Avrupa'da 2004-2007 yılları arasında 5 milyon işçi iş kazasına uğramış bunlardan 5000'i hayatını kaybetmiştir.
- Çin ve Hindistan'da her yıl ortalama 8500 kişi hayatını kaybetmektedir.
- Afrika kıtasında her yıl ortama 42 milyon iş kazası meydana gelmekte ve bu kazalarda 54.000 kişi hayatını kaybetmektedir.
- Latin Amerika ve Karayipler'de her yıl ortalama 22.6 Milyon iş kazası içerisinde yaklaşık 30.000 kişi hayatını kaybetmektedir.
- ILO'nun 2014 yılında yapmış olduğu çalışma ışığında, dünyada ölümcül iş kazalarının en fazla görüldüğü bölgeler, Güney Doğu Asya Bölgesi, Batı Pasifik Bölgesi, Afrika Bölgesi, Avrupa Bölgesi, Amerika Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi şeklindedir.

Yukarıda bahsi geçen veriler irdelendiğinde, dünyada her yıl milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine sebep olan iş kazalarının gerek insani gerekse de sosyo-ekonomik açıdan çalışma hayatının en önemli sorunsallardan bir tanesi olduğu gözlemlenmektedir.

Dünyada iş sağlığı ve güvenliği konusu özellikle facia veya çok sayıda kişinin hayatını kaybettiği iş kazaları gibi bazı durum ve zamanlarda gerek ulusal gerekse uluslararası açıdan önem kazanmakta ve dikkatleri üzerine çekmektedir. Gerçek hayatta ise her saniye yüzlerce kişi iş kazalarına kurban giderek hayatlarını kaybetmekte veya çalışamaz duruma düşmektedirler (ILO, 2014: 1). İçinde yer aldığımız 21. yüzyılda çalışma ve çalışmadan kaynaklı sorunlar, içki, uyuşturucu ve savaşlardan çok daha fazla insanın ölümüne yol açmış ve savaşlardan kaynaklı olarak yılda 650 binin üzerinde insan hayatını kaybederken, iş kazaları ve meslek hastalıkları dolayısıyla her yıl ortalama 2.7 milyon üzerinde insan öldüğü, ortalama 2 milyon kişinin meslek hastalığına yakalandığı, dünya üzerinde her gün 1000 çalışanın iş kazası sonucunda hayatını kaybettiği, her yıl 313 milyon iş kazası yaşandığı ve bu kazaların günde 860.000 kişiyi etkilediği görülmektedir. Bu kazaların ortaya çıkarmış olduğu ortalama maliyet ise yıllık 1,25 trilyon dolar civarındadır. Ancak eklenmelidir ki, dünya çapında, meydana gelen iş kazalarının bildirilmemesi veya eksik bildirilmesi, raporlama sistemlerinin ülkelere göre farklılık göstermesi veya bazı ülkelerin ILO'ya veya diğer istatistik kurumlarına yıllık verilerini paylaşmaması konu hakkında kesin ve yıllık istatistikler çıkarmayı imkânsız hale getirmektedir (Lloyd and Mitchinson, 2008: 81; ILO, 2014: 3; ILO, 2012: 2; Hsu, 2010: 184). ILO tarafından 2007 yılında yapılan araştırma, günümüz dünyasında her saniye başına üç işçinin iş kazası sonucunda yaralandığını, her üç dakikada ise; bir işçinin bir iş kazası ya da meslek hastalığı sonucunda hayatını kaybettiğini göstermektedir (ILO, 2007; Kuru, 2000: 5).

Hukuksal düzenlemeler açısından çok da köklü bir geçmişe sahip olmayan Türkiye'de gözlemlenen en temel sorun hukuk kurallarının pratikte yaşama geçirilmesinde karşılaşılan problemler ve çalışan kesimlerin büyük bir çoğunluğunun iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinden faydalanamamasıdır. Bu amaçla; özellikle Avrupa Birliği'ne uyum normlarının da bir parçası olarak iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarına yönelik mevzuat arayışları giderek derinleşmiş ve 2012 tarihinde Avrupa müktesebatına uygun 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu belirli eksiklikleriyle birlikte yürürlüğe girmiştir.

Bununla birlikte; iş kazalarına yönelik ilginin de Avrupa Birliği'ne adaylık süreciyle beraber arttığı gözlemlenmektedir. Avrupa Birliği mevzuatına uyumlaşma süreci, iş sağlığı ve güvenliği hususundaki uygulamaların büyük ölçüde değişmesini sağlamıştır. Kurumsal alanda görülen aksaklıklar, işyeri

örgütlerinin yeterli etkinliğe ulaşamaması, eğitim, teftiş ve katılım mekanizmalarının yetersizliği ile küçük işletmelerdeki iş sağlığı ve güvenliği sorunlarına yönelik önleyici bir yapının bulunmaması gibi sorunlar, Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği yönetiminde görülen önemli eksiklikler olarak dikkati çekmektedir (Yılmaz, 2009: 1).

İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR

WHO’ya göre çalışanların sağlığı, işyerinde kanser, kaza, kas-iskelet sistemi hastalıkları, solunum yolu hastalıkları, işitme kaybı, dolaşım hastalıkları, stresle ilişkili bozukluklar ve bulaşıcı hastalıklara yol açan risk faktörleri gibi çeşitli belirleyicilere sahiptir. Bu noktadan hareketle iş sağlığını, işyerindeki sağlık ve güvenliğe ilişkin tüm riskleri analiz edip yoğunlaşarak çalışanların korunmasını amaçlayan eylemler bütünü olarak tanımlamak mümkündür (http://www.who.int/topics/occupational_health/en/ Erişim Tarihi: 05.11.2017).

WHO ve ILO ilkelerine göre iş sağlığı ve güvenliği, işyerindeki çalışanların sözleşme türlerine bakılmaksızın tüm çalışanların fiziksel, ruhsal ve toplumsal sağlık, güvenlik ve refahlarının en yüksek düzeye çekilmesi ve bu durumun korunması, iş yeri koşullarının, çevrenin ve üretilen malların getirdiği sağlığa aykırı sonuçların yok edilmesi, çalışanların ruhsal ve fiziksel bütünlüklerini bozacak risk faktörlerinin ortadan kaldırılması, işçilerin ruhsal ve fiziksel sağlıklarını koruyan iş ortamlarının meydana getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Bingöl, 2003: 455).

Yaşam ve sağlık hakkının gelişiminin bir parçası olarak iş ilişkilerinde ve işyerlerinde hayata geçirilen iş sağlığı ve iş güvenliği kavramı sosyal devlet ilkesinin en temel bileşenlerinden birini temsil etmektedir. İş sağlığı ve güvenliği hakkı; sosyal devlet niteliğinden kaynaklanan bir hak olarak işçilerin çalıştıkları işyerlerinin sağlık ve güvenlik koşullarına uygun bir hale getirilmesini talep ettikleri bir sistemi ifade etmektedir. Bu açıdan; iş sağlığı ve güvenliği düzenlemeleri, yaşam ve sağlık hakkının yaşama geçirilmesinde önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Süzek, 1985: 18-21).

İş sağlığı ve güvenliği genel olarak, çalışanların iş ortamından veya iş ortamı dışı kaynaklı ortaya çıkabilecek ve çalışanın sağlık ve güvenliğini tehli-

keye düşürebilecek risk ve tehlikelerin belirlenmesini, tanımlanmasını, değerlendirilmesini ve kontrol altına alınmasını amaçlayan multi-disipliner bir bilim olarak tanımlanmaktadır (Allı O, 2008: 1).

İş sağlığı ve iş güvenliği önlemleriyle hedeflenen, en temelde bireysel ve toplumsal huzur ve mutluluğun sağlanmasıdır (Centel, 1994: 265). Bu amaç doğrultusunda; iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı, iş kazası ve meslek hastalıklarının daha kaynağında önleyici tedbirler olarak engellemeyi ve böylece işçilerin bedensel ve ruhsal varlıklarına zarar verebilecek tüm risklere karşı önlemler alınmasını hedeflemektedir. Bununla birlikte iş sağlığı ve güvenliğinin belirlenen amaçlarına ulaşılabilmesi için çalışma hayatının taraflarının özellikle de hükümetlerin yerine getirmesi ve öncelik olarak kabul etmesi gereken temel ilkeler mevcuttur. Bunlar; her çalışanın sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışma hakkı, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin politikalar oluşturma, iş sağlığı ve güvenliği kültürünün oluşturulması amacıyla ulusal bir sistem oluşturma, sosyal paydaşlar ve diğer ortaklar ile etkileşim ve iletişim halinde olunması, koruma ve önlemeye yönelik politikalar belirlenmesi, ilgili geri bildirim ve bilgilendirmelerin etkin ve verimli şekilde gerçekleştirilmesi, konu ile ilgili teorik ve pratik eğitim/öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmesi, konu ile ilgili hukuki kural ve müeyyidelerin yürürlüğe konulması şeklinde sıralanmaktadır (Arıcı, 1999: 1; Akbulut, 1994: 41, Allı O, 2008: 17-19).

Başlangıç aşamasında “işçi sağlığı ve iş güvenliği” olarak ortaya çıkan ve işçilerin yalnızca işyerinde sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamına kavuşmasını amaçladığı düşünülen çalışmalar zaman içerisinde giderek genişlemiş ve günümüzde “iş sağlığı ve güvenliği” kavramı olarak anılmaya başlamıştır. Bu gelişim içerisinde işçi kavramının yerini iş kavramına bırakması kimi yazarlar tarafından işçinin korunmasına yönelik algının zayıflatıldığı şeklinde değerlendirilse de (Topak, 2004: 7) kimi yorumcular ise durumun sanayileşme süreciyle bağlantılı olarak teknolojik, iktisadi ve insan haklarına dayalı gelişmelerden etkilenecek içeriği genişleyen ve daha koruyucu bir tavra büründüğünü iddia etmektedir (Kılış, 2016: 4-5).

Bu bakış açılarından hareketle; iş sağlığı ve iş güvenliği kavramı dar ve geniş anlamda değerlendirilebilmektedir. Dar anlamda iş sağlığı ve güvenliği; işyeri odaklı olarak işyerinde işin yapılması esnasında ya da iş ortamının ve çalışma çevresinin yarattığı koşullar dolayısıyla işçilerin karşı karşıya geldikleri tüm risklerin ortadan kaldırılması veya azaltılması adına alınabilecek ge-

rekli tüm önlemlere yönelik sistematik çalışmalar olarak tanımlanabilmektedir (Arıcı, 1999: 51; Balkır, 2012: 59). Belirtilmelidir ki, günümüzde modern anlamda iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları pro-aktif yaklaşımlar olarak da bilinen önleyici ve koruyucu politikalar üzerinden şekillendirilmektedir. Tazmin anlayışından gerek insancıl gerekse de daha az maliyetli olan bu uygulamaların temelini ise risk değerlendirmesi gibi uygulamalar meydana getirmektedir.

Önleyici ve koruyucu prensiplere uygun olarak, uluslararası düzeyde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sorun ve zorlukları inceleyerek çözüm yolları üretmeye çalışan ILO bahsi geçen sorunsal üç prensip altında şekillenen önlemler ile çözmeye çalışmaktadır. ILO tarafından kabul edilen üç prensip, insan onuruna yakışır iş ve işyeri, iş sağlığı ve güvenliği uluslararası stratejisi ve iş sağlığı ve güvenliğinin temel prensipleridir (Hsu, 2010: 184).

Geniş anlamda iş sağlığı ve güvenliği ise; işyeri ve işçi kavramıyla sınırlı kalmadan, bir işletmenin bünyesinde gerçekleşen faaliyetlerden etkilenen tüm insanların (çalışanlar, alt işveren işçileri, ziyaretçiler, müşteriler, işyerindeki herhangi bir kişi, halk vd.) sağlığına ve güvenliğine etki eden tehlikelerin ve bunları ortaya çıkarabilecek tüm etkilerin ortadan kaldırılması ya da azaltılmasına yönelik çalışmalar olarak ifade edilmektedir (Arıcı, 1999: 52; Kabakçı, 2009: 82).

İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ MEVZUATI

Güvenli bir iş yerinde çalışmak tüm çalışanların temel haklarından bir tanesini teşkil etmektedir. Bu noktada Türkiye’de tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi kanunlar aracılığı ile çalışanlara güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sunulmaya çalışılmıştır. Türkiye’de çalışma hayatını düzenleyen kanunlara bakıldığında genellikle AB uyum yasaları veya ILO tavsiyeleri sonucunda oluşturulmuş müeyyideler görülmektedir. Özellikle 2012 tarihli 6331 sayılı İSGK, ILO’nun temel sözleşmelerinden olan 155 ve 161 sayılı sözleşmeleri ve 89/391EEC sayılı AB çerçeve direktifinin bir gerekliliği olan ulusal bir iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı çıkartılması ve tüm çalışanları kapsamı altına alma hususunda düzenlenmiş bir kanundur. Genel itibarıyla tazmin edici bir yaklaşımın hâkim olduğu Türk çalışma ilişkileri mevzuatlarında 2012 yılında yürürlüğe giren mevzuat ile birlikte bir değişimin yaşandığı söylenebilmektedir.

2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İSGK ile Türkiye iş sağlığı ve güvenliğine yönelik hazırlanmış ilk mevzuatına kavuşmuştur. Bazı kaynaklara göre ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği anlayışı 2012 öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu kanun ile birlikte daha önce 4857 sayılı İş Kanunu'nda düzenlenen iş sağlığı ve güvenliğinin ilgili maddeleri mülga edilmiştir. Ancak 6331 sayılı mevzuatın bazı maddeleri günümüzde hayla yürürlüğe girebilmiş değildir.

ILO iş sağlığı ve güvenliği uluslararası stratejisi kapsamında gereksinimler 6331 sayılı kanun bakımından incelendiğinde, gereksinimlerin çoğunun kanunda yer aldığı görülmüştür. Ancak günümüzde 6331 sayılı kanunun bazı maddelerinin hâlen yürürlüğe konulmadığı da vurgulanması gereken bir diğer husustur. İlgili gereklilikler incelendiğinde: Strateji kapsamında talep edilen "Ulusal İSG Planı", kanunun 21. maddesi ile kurulan Ulusal İSG Konseyi ile düzenlenmiş, strateji dokümanında mesleki eğitimin yaygınlaştırılması ile ilgili düzenlemeler öngörülmüş; genç çalışanlar, engelliler, göçmenler gibi dezavantajlı gruplar ile ilgili düzenleme yapılması talep edilmiş, üçlü yapı oluşturularak tarafların Ulusal İSG Konseyi'ne katılmaları sağlanmış, stratejinin ülkelerde İSG kültürünün oluşturulması ve bu yönde İSG eğitiminin öneminin vurgulanması yönündeki talebi, Kanunun 17. maddesi ile karşılanmıştır (İşler, 2014: 62).

İnsan onuruna yakışan iş ilkesinin oluşturucusu ve geliştiricisi olan ILO'nun iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin temel sözleşmelerinden olan 155 sayılı sözleşme ile 6331 sayılı mevzuatın içeriği karşılaştırıldığında sözleşmede belirtilen gerekliliklerin çoğunluğunun karşılandığı görülmektedir (İşler, 2014: 63).

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin önemli uluslararası düzenlemelere, 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin 7, 23 ve 24 maddeleri, ILO'nun 155, 161 ve 187 sayılı sözleşmeleri ile 1989 tarihli Avrupa Birliği İş Sağlığı ve Güvenliği Direktifleri (89/391/EEC) örnek olarak gösterilmektedir. Özellikle 89/391/EEC sayılı direktif Avrupa Birliğinin iş sağlığı ve güvenliği alanındaki temel ilke ve kurallarını belirleyen hukuki belgedir.

Tablo 1. 155 Sayılı Sözleşme ile 6331 Sayılı Mevzuatın Karşılaştırması

155 Sayılı Sözleşme İlgili Madde	6331 Sayılı Kanun İlgili Madde	Madde Kapsamı
4	21	Ulusal politikanın oluşturulması
5	-	Ulusal politikanın kapsamı
9	24	Denetim Sistemi
11/(a)-(b)	4/1-(a)-(b)	İşverenin genel yükümlülükleri
11/(c)	14	İş kazası ve meslek hastalıklarının kayıt ve bildirimi
12	-	Makine, ekipman ve maddelerin güvenliği konusunda bunların tasarımcıları, üreticileri ve ithalatçıların taahhüdü
13	13	Çalışmaktan kaçınma hakkı
14	17	Çalışanların eğitimi
16	4/1-(a)-(b)	İşverenin genel yükümlülükleri
18	11	Acil durum planları, yangınla mücadele ve ilk yardım
19	18	Acil durum planları, yangınla mücadele ve ilk yardım
21	4/4	İSG tedbirlerinin çalışanlara yansıtılmayacağı

Kaynak: Mesut Cemil İşler, Uluslararası Kaynaklar ve 6331 Sayılı İSG Kanunu, s.63

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 7. maddesi, *herkesin yasa önünde eşitliğinden ve ayırım gözetilmeksizin yasaların korunmasından eşit olarak yararlanma hakkını savunurken*; 23. madde, *tüm bireylerin çalışma, işini serbestçe belirleme, adaletli ve elverişli koşullar altında çalışarak işsizliğe karşı korunma, eşit işe eşit ücret isteme, kendisi ve ailesi için insan onuruna yakışan ve sosyal koruma önlemleriyle desteklenen adil ücret isteme, sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını kapsarken*; 24. madde ise; *tüm bireylerin dinlenme, eğlenme, çalışma sürelerinin makul bir seviyede sınırlandırılması ve belirli dönemler içerisinde ücretli izne çıkma hakkını ifade etmektedir* (<http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf>, Erişim Tarihi: 07.11.2017).

ILO kapsamında yer alan 189 sözleşmenin 148'i ve 204 tavsiye kararının 156'sı doğrudan ya da dolaylı olarak iş sağlığı ve güvenliği kapsamında yer almaktadır. Bunlar arasından ise; 17 sözleşme, 2 protokol ve 22 tavsiye kararı, doğrudan iş sağlığı ve güvenliği adına çıkarılan temel perspektifli ILO standartları olarak değerlendirilmektedir (http://www.ilo.org/legacy/english/osh/en/story_content/external_files/fs_st_1-ILO_4_en.pdf Erişim Tarihi: 07.11.2017). Bu sözleşmeler içerisinde özellikle 155 sayılı İş Sağlığı ve

Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşme (1981), 161 sayılı İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin Sözleşme (1985) ve 187 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi (2006) ile bunlara yönelik tavsiye metinleri ILO'nun bu sahadaki politikalarını net bir şekilde ele almaktadır (İşler, 2014: 58-61; Kılış, 2013: 24-25).

1989 tarihli 89/391/EEC sayılı direktifin yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa Birliği'nde de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik mevzuat meydana getirme süreci giderek hızlanmıştır. Çerçeve direktif içerisinde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik olarak; temel ilke ve kuralları, risk kategorisindeki işkollarını, risk süreçlerinden korunmayı, riskli gruba dahil olan çalışanların korunması ve koruyucu donanımlara yönelik asgari gerekleri düzenleyen 29 tane direktif belirlenmiştir. Belirli istisnai durumlar haricinde kamu ve özel ayrımı yapılmaksızın tüm ekonomik faaliyet alanlarını ve bu alanlarda çalışan işçileri esas alan bir güvenlik anlayışı içerisinde; işverenler, işçilerin sağlık ve güvenliklerine dair her türlü önlemi almak, risk kapsamına dayalı sağlık ve güvenlik politikası ve buna yönelik eylem planı oluşturmak ve hayata geçirmekle yükümlüdür. Koruma önlemleri kapsamında; risk önleyiciliğine özen gösterilmesi, koruyucu ve önleyici hizmetler adına yeterli personelin sağlanması, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik örgütlenme çalışmalarının gerçekleştirilmesi, çalışanların düzenli sağlık kontrollerinin yapılması, işçilerin bilinçlendirilerek eğitim ve katılım süreçlerine dahil edilmesi öngörülmüştür. Diğer yandan; işçilerin de verilen talimatlar doğrultusunda hareket etmesi, iş malzemeleri ve makineleri dikkatli bir şekilde kullanarak tehlike süreçlerine karşı önlemlerde bulunması ve öneriler vermesi, gerektiğinde tehlikeli bir durumu öne sürerek işi durdurabilmesi gibi belirli hak ve sorumluluklar da belirlenmiştir (<https://osha.europa.eu/en/legislation/directives/the-osh-framework-directive/1> Erişim Tarihi: 07.11.2017).

İŞ KAZASI KAVRAMI

İş sağlığı ve güvenliğinin temel argümanı; çalışan kesimleri büyük çoğunluğu önlenemeyen iş kazaları ve neredeyse tamamı önlenemez olan meslek hastalıklarından korumak amacını taşımaktadır. Kaza kavramı; genel olarak kasıt söz konusu olmayan, beklenmedik bir anda ortaya çıkan ve çoğunlukla da sonucu zarar verici şekilde gerçekleşen her türlü durumu ifade etmektedir. Kaza kavramının kendisi üzerinde ifade birliği söz konusu olmakla birlikte iş

kazası kavramının tanımlanışında farklı yaklaşımlar yer almaktadır. Bu açıdan olaya teknik bir bakış açısıyla yaklaşan kesimler iş kazasını; hatalı bir davranış veya teknik bir arıza sonucunda beklenmedik bir durumda meydana gelen, kişilere ya da nesnelere verilen zarardan dolayı mevcut işletmede faaliyetin durmasına veya kesintiye uğramasına yol açan, istenmeyen olaylar olarak tanımlamaktadır. Hukuksal perspektiften bakanlar ise; çalışan kesimlerin korunması gerekliliğinden yola çıkarak hukuk sistemindeki düzenlemeler çerçevesinde işin kendisine ilişkin olan ve yalnızca şahıslara zarar veren olayları iş kazası olarak değerlendirmektedir (Altan, Gerek ve Güven, 1998: 376).

Sosyal politika ve iş güvenliği açısından kavrama yaklaşanlar ise; iş kazasını, işçinin iş süresi boyunca çalışma koşulları, işin nitelik ve yürütüm süreci ya da kullanılan makine, araç-gereç ve malzeme dolayısıyla yaşadığı, işgücünün tamamını ya da bir kesimini kaybettiği olaylar zinciri olarak ifade etmektedirler (Kılış, 2016: 11).

İnsan onuruna yakışan işin günümüzdeki en önemli unsuru; sağlıklı ve güvenli bir işyerinden geçmektedir. Kurulduğu tarih olan 1919 yılından günümüze ILO, iyi, sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı ve çevre için çaba göstererek, iş sağlığı ve güvenliği konusuna özellikle dikkat çekmiş, konu hakkında istatistik ve metodolojik çalışmalar yapmış sorunun çözülmesi ile sosyal adaletin sağlanacağı görüşünü benimsemiştir (ILOSTAT, 2017; ILO, 2009: 1; Efendioğlu, 2011: 5). Bu noktada ILO'nun iş sağlığı ve güvenliği, iş kazası ve iş sağlığı gibi konuya ilişkin tanımları konu açısından temel kabul edilen ve üye ülke mevzuatlarının kılavuz olarak kabul ettiği tanımlar olarak görülmektedir.

Uluslararası kuruluşların iş kazası tanımlamaları ise daha genel ve üst bir tanımlama modülüyle yapılmıştır. ILO'ya göre iş kazası; “*önceden planlanmamış, bilinmeyen ve kontrol altına alınmamış olan etrafa zarar verebilecek nitelikteki olaydır*”. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'ne göre iş kazası; “*önceden planlanmamış kişisel yaralanmalara, maddi zarara ve üretimin durmasına sebep olan olaydır*”. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT) ise iş kazasını “*işin gerçekleşmesi sırasında fiziksel ve ruhsal zarara yol açan ani bir olay*” şeklinde ifade etmektedir (Kılış, 2016: 11).

İş kazası kavramı çalışmada meydana getirdiği zararın ciddiyetine göre ILO tarafından 3 dereceye göre sınıflandırılmış olan bir kavramdır. Geçici yetersizliğe neden olan kaza, medikal olarak müdahale edilmiş olduğu halde

çalışanda en az bir günlük çalışmama durumu ortaya çıkaran kazadır. Bu durumun iş kazası sayılabilmesi için sağlık kurumlarınca kazanın iş kazası olarak sınıflandırılması gerekmektedir. Ciddi kaza, sağlık kurumlarınca onaylanan ve işçilerde ciddi yaralanmalar meydana getiren kazalardır. Ölümcül kazalar ise, derhal veya gerçekleşmesinden belirli bir süre sonra çalışanın hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan kazalardır. Diğer iki kaza sınıfından farklı olarak ölümcül iş kazaları sonucunda ortaya çıkan ölümün iş kazası sonucu gerçekleştiğinin sınıflandırılması hususunda resmi sağlık kuruluşunca onay aranmaktadır. Ek olarak iş kazasının tanımına EUROSTAT tarafından, diğer çalışanlar tarafından çalışanlara verilen zararlar, akut zehirlenmeler ve işyerlerinde üçüncü kişilerin başına gelen kazalar da eklenmiştir (ILO, 2012: 4, EUROSTAT, 2010, 27).

Çalışma yaşamındaki mesleki risklerin en temel sorunsallarından biri olan iş kazası kavramının ulusal mevzuat içerisindeki durumuna bakıldığında 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda (SSGSS) bu konuya yönelik değerlendirmelere rastlanmaktadır. 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununa göre iş kazası; *"işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan olay"* olarak tanımlanmaktadır (6331/3.madde). 5510 sayılı SSGSS Kanunu bakımından ise iş kazası; *"sigortalı bireyin işyerinde bulunduğu esnada, işveren tarafından yürütülmekte olan işten kaynaklı olarak, sigortalı bireyin, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi dolayısıyla asıl işini yapmadan geçen zamanlarında, emziren kadın sigortalı bireyin, çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, sigortalı bireylerin, işveren tarafından sağlanan bir taşıt aracılığıyla işin gerçekleştiği yere geliş gidişleri süresinde, kendi hesabına bağımsız çalışan sigortalı bireyin, işyerinde bulunduğu esnada ya da yürütmekte olduğu iş dolayısıyla işyerinin dışında meydana gelen ve sigortalı bireyi anında ya da sonradan bedenen ve ruhen zarara uğratan olaylar"* olarak ifade edilmektedir (5510/13.madde).

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İŞ KAZASI VERİLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye'nin en önemli sosyo-ekonomik sorunlarından biri iş kazaları ve bu kazaların ortaya çıkardığı olumsuzluklardan meydana gelmektedir. Sanayileşme süreci ile birlikte çalışanların iş ortamında karşılaştıkları riskler artmıştır. Çalışanların eğitim seviyelerinin yetersizliği, iş sağlığı ve güvenliği alanında yetişmiş uzman personelin azlığı, mevzuatın iş sağlığı ve güvenliği açısından küçük işletmeleri dışsallaştırması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kural ve zorunluluklara riayet etmemeleri, iş müfettişi ve denetimlerin yetersizliği gibi nedenler iş kazalarının azalmasını engellemek bir yana artmasına bile sebep olabilmektedir. Keza son 5 yılın iş kazaları verileri incelendiğinde iş kazası sayısı ve kaza sonucu ölümlerin bir artış eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Taşeronlaşma; iş kazalarını artıran en belirleyici etmenlerden bir tanesidir. İşverenin iş mevzuatına aykırı olarak asıl işin bir bölümünü maliyetleri düşürmek adına başka bir işverene devri sonucunda alt işverenin gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerini almaması özellikle tersanelerde ve maden ocaklarında meydana gelen iş kazalarında ciddi bir artış meydana gelmesine neden olmaktadır (Karadeniz, 2012: 43).

Türkiye'de iş kazasına bağlı ölümler dünya ve Avrupa Birliği ortalamalarının oldukça üzerinde bir seyir izlemektedir. Özellikle Soma ve Ermenek facialarından sonra gündeme gelen ve dikkat çeken iş sağlığı ve güvenliği konusuna ilginin kamuoyunda tekrar azaldığı gözlemlenmektedir. Konu her ne kadar bir facia meydana gelmeden dikkatleri üzerine çekemese de 2016 yılı verilerine göre Türkiye'de her gün ortalama 4 işçi iş kazası sonucu hayatını kaybetmektedir. Türkiye ölümlü iş kazası oranlarında dünyada üçüncü, Avrupa'da ise birinci sırada yer almaktadır. Veriler; 2012 yılında yürürlüğe giren mevzuatın da Türk çalışma hayatının denetlenip düzenlenmesinde yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.

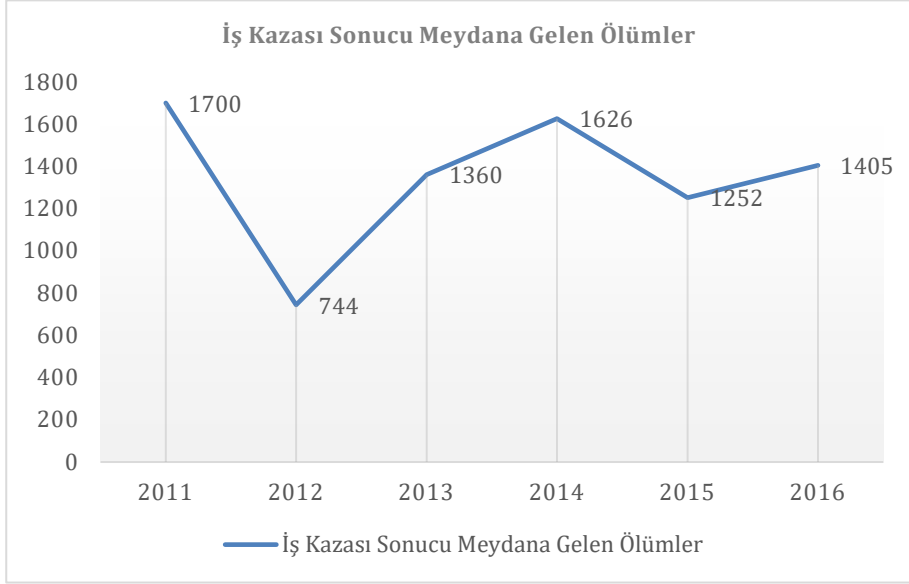
Türkiye'de iş kazalarına yönelik veriler SGK tarafından tutulmaktadır. Bu verilere göre Türkiye'de 2011 yılından 2016 yılına kadar gerçekleşmiş olan iş kazaları ve bu kazalar sonucunda gerçekleşen ölümler şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 2: Türkiye'de 2011-2016 Yılları Arasında Meydana Gelen İş Kazaları ve Ölümler

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toplam iş kazası	69.227	74.871	191.389	221.366	241.547	286.068
Meydana gelen ölüm	1700	744	1360	1626	1252	1405

Kaynak: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari (Erişim Tarihi: 06.11.2017) adlı kaynaktan yıllık veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Grafik 1: Türkiye'de İş Kazası Sebebiyle Ortaya Çıkan Ölümün Seyri

Kaynak: http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari (Erişim Tarihi: 06.10.2017) adlı kaynaktan yıllık veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Türkiye'de 2016 yılında 286.086 iş kazası meydana gelmiş bu kazalar sonucunda 1405 çalışan hayatını kaybetmiştir. Son yıllarda bir büyüme trendinde olan Türkiye ekonomisi özellikle emek yoğun sektörler ve küçük/orta büyüklükteki sektörler üzerinden bu büyümeyi sağlamaya çalışmaktadır. İnşaat sektörü de Türkiye ekonomisinin canlandırıcı faktörlerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Ancak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin denetlenmesinde ortaya çıkan sorunlar, taşeronlaşma, denetim ve caydırıcılık açısından ortaya çıkan yetersizlikler ülkemizde iş kazaları ve ölüm oranlarının bir artış eğilimi içerisine girmesine sebep olmaktadır. Her ne kadar iş kazası sonucu

ortaya çıkan ölüm oranları yıllar itibariyle farklılık gösteriyor olsa da iş kazası sayıları 2011 yılından günümüze sürekli bir artış trendi içerisinde olmuştur.

Türkiye’de 2016 yılı itibariyle 15.355.158 milyon, 5510 sayılı mevzuatın 4/a maddesi kapsamında çalışan aktif sigortalı bulunmaktadır. Bu çalışanlar, 1.749.240 milyon işyerinde istihdam edilmektedir. 6331 sayılı mevzuat tüm çalışanları koruma altına almak amacıyla oluşturulmuş bir mevzuattır. Bu noktada Türkiye’deki 21.131.838 milyon aktif sigortalı iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının şemsiyesi altında çalışmaktadırlar. 2016 yılında 1369 erkek ve 36 kadın çalışan iş kazaları sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Türkiye’de en çok iş kazasına maruz kalınan yaş aralığı 22-29 yaş arasındadır. Kadın ve erkeklerde en çok kazanın görüldüğü yaş ise 23 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında ekonomik faaliyet sınıflandırmasına göre en çok iş kazasının meydana geldiği dört faaliyet alanı ise: 239 ölüm ile bina inşaatı, 179 ölüm ile kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı, 130 ölüm ile bina dışı yapıların inşaatı, 127 ölüm ile özel inşaat faaliyetleridir. Meydana gelen ölümlerin %21’i bina inşaatı faaliyet alanında gerçekleşmiştir. Son yıllarda maden ve taşocaklarında meydana gelen iş kazası ve ölümlerin azalmasında gerek kamuoyunun farkındalığı, bu faaliyet alanlarında denetimlerin artması gerek iş mevzuatı gerekse İSG kanununda 2014 yılından sonra yapılan düzenlemelerin etkili olduğu söylenebilmektedir. İş kazası sonucu hayatını kaybedenlerin illere göre sınıflandırılmasına bakıldığında ise: 317 ölüm ile İstanbul, 102 ölüm ile Ankara, 66 ölüm ile İzmir ve 66 ölüm ile Bursa illeri gelmektedir. Adana, Konya, Kocaeli ve Mersin illeri bu illeri takip etmektedir. Gerçekleşen iş kazası sayılarına bakıldığında da yine sayılan iller dikkati çekmektedir. Bu illerin ortak özelliklerine bakıldığında; yoğun nüfuslu gerek sanayileşmenin gerekse de orta ve küçük ölçekli işletmelerin en belirgin nüvelerinin yer aldığı iller olduğu görülmektedir.

İş kazalarının en yoğun meydana geldiği saat aralığı ise; 11:00 ile 11:59 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu öngörülebilir bir durumdur çünkü çalışmanın en yoğun yapıldığı ve en çok çalışanın işyerinde bulunduğu saat 08:00 ile 12:00 arasındadır. Türkiye’de 2016 yılında meydana gelen iş kazaları sonucunda ortaya çıkan sıklık hızı 100 kişide 1,78 olarak gerçekleştirmiştir. İş kazaları sonucunda 3.453.702 milyon gün geçici iş göremezlik süresi tahakkuk etmiştir.

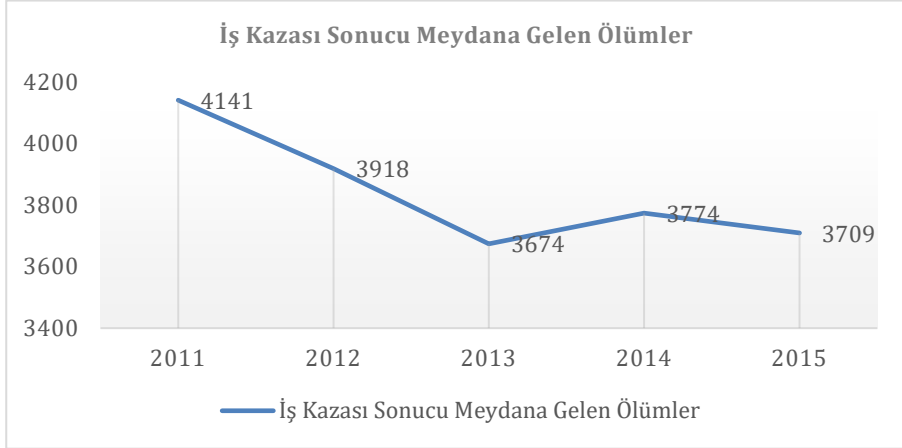
Her ne kadar yeni mevzuat, düzenleme ve müeyyideler her geçen gün yürürlüğe giriyor olsa da iş sağlığı ve güvenliği açısından Türkiye; dünya ve Avrupa Birliği ortalamalarının çok üzerinde kayıplar vermeye devam etmektedir. Türkiye'de iş kazaları ve ölümlerle sonuçlanan iş kazaları Avrupa ülkelerine kıyasla daha sık meydana gelmektedir. 2016 yılında 1405 çalışan kazalar sebebiyle hayatını kaybetmiş, kaza mortalite oranı 100.000 kişide 8.8 olmuştur. Kaza mortalite oranı çoğu Avrupa ülkesinde 100.000'de 2 ile 6 arasında değişmektedir. Avrupa Birliğinde (EU-28) çalışan aktif nüfusun ortalama %3,2'si her yıl iş kazasına uğramaktadır (ILO, 2016: 68, EUROSTAT, 2010: 27).

Tablo 3: Avrupa Birliği (EU-28)'de 2011-2015 Yılları Arasında Meydana Gelen İş Kazaları ve Ölümler

	2011	2012	2013	2014	2015 ³
Toplam iş kazası	2.724.546	2.485.950	2.460.489	2.405.034	2.297.752
Meydana gelen ölüm	4141	3918	3674	3774	3709

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/health-safety-work/data/database> (Erişim Tarihi: 07.11.2017) adlı kaynaktan yıllık veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Grafik 2: Avrupa Birliği'nde (EU28) İş Kazası Sebebiyle Ortaya Çıkan Ölümün Seyri

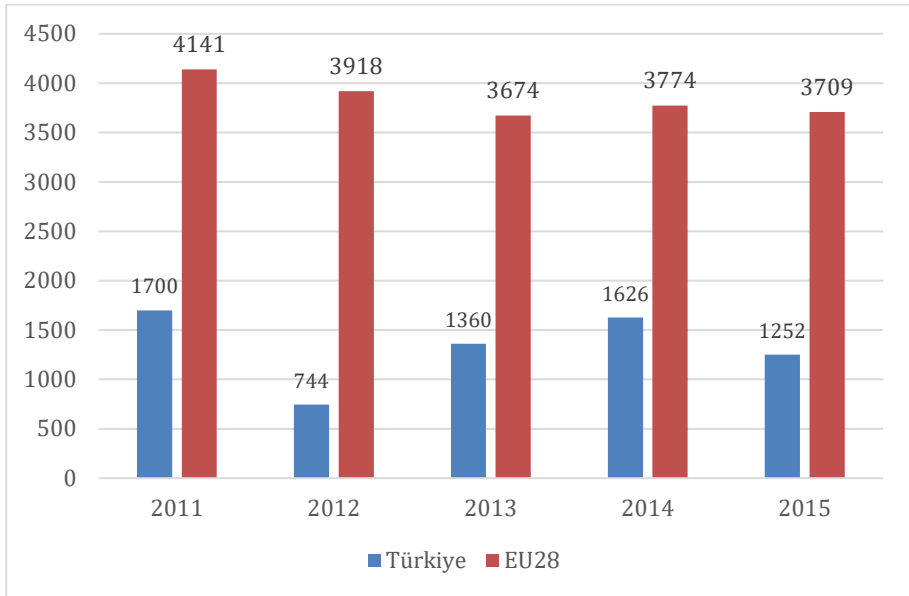

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/health-safety-work/data/database> (Erişim Tarihi: 07.11.2017) adlı kaynaktan yıllık veriler derlenerek oluşturulmuştur.

³ 2015 yılı EU28 iş kazası ve ölümcül iş kazası verileri içerisinde İngiltere, Finlandiya, Portekiz ve İzlanda'nın ilgili verileri bulunmamaktadır.

Aktif çalışan nüfusu Türkiye'nin yaklaşık dört katı olan Avrupa Birliği'nin iş kazası ve iş kazası sonucu meydana gelen ölümlere ilişkin verilerinin Türkiye ile karşılaştırması yapıldığında Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği açısından içerisinde olduğu durum daha da net bir şekilde gözler önüne serilmektedir. Türkiye; ölümcül iş kazalarında AB ortalamasının oldukça üzerindedir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer unsur ise; meydana gelen iş kazalarına ilişkindir. Yılda ortalama 2,2 milyon iş kazasının meydana geldiği Avrupa'da bu kazalar sonucunda 2015 yılında 3709 kişi hayatını kaybetmiştir.

Grafik 3: Türkiye ve AB'de (EU-28) İş Kazası Sebebiyle Ortaya Çıkan Ölümlerin Seyri

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/health-safety-work/data/database> (Erişim Tarihi: 07.11.2017) ve http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari (Erişim Tarihi: 06.10.2017) adlı kaynaktan yıllık veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Avrupa Birliğinde meydana gelen ölümcül iş kazalarının ekonomik faaliyetlere göre sınıflandırılması yapıldığında en çok inşaat, taşıma ve depolama, üretim, tarım, ormancılık ve balıkçılık alanlarında ölümcül iş kazalarının görüldüğü ortaya çıkmaktadır. 2015 yılındaki 3709 ölümden 172'si kadın 3537'si erkektir. Ölümlerin meydana geldiği faaliyet alanları açısından Türkiye ile benzer bir yapı söz konusudur. Avrupa'da en çok iş kazası 49-250

işçinin çalıştığı işletme ölçeğinde gerçekleşmiş, iş kazalarının en çok görüldüğü yaş aralığı ise 25-34'dür.

Avrupa Birliği bünyesindeki ülkelerin gerek ekonomik faaliyetleri gerekse de emek piyasaları ve bu piyasaların farklılıkları gerçeğinden hareketle Türkiye'deki emek piyasaları ile arasında birtakım farklılıkların olduğu net bir şekilde görülmektedir. Bu noktada İsviçre, Finlandiya, Lüksemburg gibi ülkelerle bu temalar üzerinden bir kıyas yapılmasının çok da makul görünmediği söylenmekle birlikte emek piyasaları ve işgücü verileri Türkiye'ye benzer özelliklerde olan Fransa, Almanya ve İtalya ile ölümcül iş kazaları üzerinden bir karşılaştırma yapılabilmesini mümkün kılacaktır. 2015 yılında Fransa'da 595, İtalya'da 543, Almanya'da 450 çalışan iş kazası sonucunda hayatını kaybetmiştir. Türkiye açısından ise; 2015 yılında bu 3 AB üyesi ülkenin ölüm sayılarının toplamına yakın bir ölümcül iş kazası sayısı ile karşılaşılmaktadır.

Söz konusu veriler ışığında Türkiye'nin gerek AB direktifleri gerekse ILO sözleşmeleri ile modernleştirip uyumlaştırmaya çalıştığı iş sağlığı ve güvenliği hususunda alması gereken daha çok yolunun olduğu ortaya çıkmaktadır.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İş sağlığı ve güvenliğine bağlı olarak ortaya çıkan iş kazaları günümüzde tüm dünyanın ve Türkiye'nin en önemli sosyo-ekonomik sorunlarından bir tanesidir. Her yıl dünyada milyonlarca insan iş kazası sonucunda hayatını kaybetmektedir. Bunun yanında bildirilmeyen veya eksik bildirilen iş kazalarının bu sayıyı arttırarak mevcut durumu daha da korkunç bir boyuta taşıyacağı söylenebilecektir.

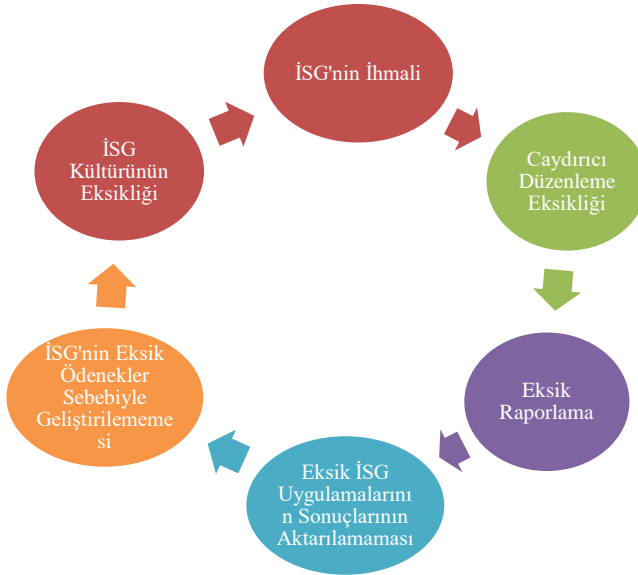
Türkiye'nin, ILO kapsamında imzaladığı 59 sözleşme içerisinde ILO'nun 155 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin Sözleşmesi, 161 sayılı Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme, 167 sayılı İnşaat İşçilerinde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi, 176 sayılı Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi ve 187 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi de yer almaktadır (<http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/lang--tr/index.htm>, Erişim Tarihi: 07.11.2017). Bununla birlikte; ILO sözleşmeleri ve AB direktifleri çerçevesinde ortaya atılan "insan onuruna yakışır iş" ilkesi kapsamında ortaya konan düzenlemelerin en azından Türkiye

açısından çok da etkili sonuçlar ortaya çıkarmadığı iş kazası ve sonucunda meydana gelen ölümlerin sayıları incelendiğinde gözlemlenebilmektedir.

Şüphesiz ki iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında, çalışana güvenli ve sağlıklı, tehlikenin kaynağı olan risklerden arındırılmış bir işyeri ortamının sunulmasında ana etmen “iş sağlığı ve güvenliği kültürüdür.” İş sağlığı ve güvenliği kültürü; sadece işveren ve çalışana enjekte edilmesi gereken bir kavram değildir. İş sağlığı kültürü, eğitim sistemi ile küçük yaşlardan itibaren başlayarak çeşitli yollar aracılığıyla bireylere aktarılması gereken bir olgudur.

İş sağlığı ve güvenliği kültürünün yaygınlaştırılmaması durumunda iş sağlığı ve güvenliği önemini kaybedecek ve ihmal edilen bir kavram olarak ortaya çıkardığı olumsuzluklar artacaktır. Bu noktada bahsi geçen ihmal döngüsü;

Grafik 4: İş Sağlığı ve Güvenliği İhmal Döngüsü

Kaynak: ILO, 2010: 14

İş sağlığı ve güvenliği kültürünün sağlanabilmesi için konunun ilkökul, ortaokul ve lise müfredatlarında anlatılması büyük önem arz etmektedir. Ancak günümüzde İSG eğitiminin okul müfredatlarında yer alması ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almamaktadır (İşler, 2014: 64).

İş kazalarının azaltılabılmesinde önemli rol oynayan etmenlerden bir diğeri ise; denetimlerdir. Günümüzde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik denetimler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı iş müfettişlerince gerçekleştirilmektedir. 2016 yılı itibariyle Türkiye'de 1005 iş müfettişi görev yapmaktadır. Bu ise yaklaşık 15.000 işçiye bir müfettiş düştüğünü göstermektedir. Etkili bir denetimle sağlıklı ve güvenli iş ortamlarına kavuşulabilmesi adına denetimle görevli iş müfettişi sayısının artırılması büyük önem arz etmektedir.

2012 yılında 6331 sayılı mevzuat ile Türkiye tazmin edici iş güvenliği anlayışından önleyici ve koruyucu olan modern iş güvenliği anlayışına ilk adımını atmıştır. Bu anlayışın geliştirilebilmesi için yine denetim faktörü ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'de iş kazası verileri SGK'nın tazminat taleplerine göre alınan bilgilerdir ve bu noktada kanunun kapsamadığı çalışma biçimlerine haiz kimşelerin ilgili verileri sisteme hiç eklenememektedir. İş kazası ve meslek hastalığına ilişkin kayıt sisteminin yeniden gözden geçirilmesi bu hususta elzem görülmektedir.

KAYNAKÇA

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu.

Akbulut, T., (1994). *İşçi sağlığı- prensip ve uygulamaları*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Allı O, B., (2008). *Fundamental principles of occupational health and safety*. International Labour Office, Geneva.

Altan, Z., Gerek, N. ve Güven, E., (1998). *İş ve sosyal güvenlik hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:79,

Arıcı, K., (1999). *İşçi sağlığı ve güvenliği dersleri*. Ankara: Tes-İş Eğitim Yayınları.

Balkır, Z. G., (2012). İSG hakkının korunması: İşverenin isg organizasyonu. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1, 56-91.

Bingöl, D., (2003). *İnsan kaynakları yönetimi*. 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

- Centel, T., (1994). İş Hukuku, Cilt 1, *Bireysel iş hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Efendioğlu, Ü., (2011). Occupational health and safety: the ilo perspective, işg occupational health and safety magazine, (ÇSGB) Ministry of the Labour and Social Security Publication No:167, Ankara, pp.5-7.
- EUROSTAT Statistical Books, (2010) *Health and safety at work in europe (1999–2007): A statistical portrait*. Publications Office of the European Union, Belgium.
- HSU, Chi-Feng J., (2011), An analysis of the new global strategy and action on occupational safety and health of the international labour organization. *Journal of Occupational Safety and Health*, 19, 183-198.
- http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Accidents_at_work_statistics (Erişim Tarihi: 07.11.2017).
- <http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/health-safety-work/data/database> (Erişim Tarihi: 07.11.2017).
- <http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.11.2017).
- <http://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/lang--tr/index.htm>, (Erişim Tarihi: 07.11.2017).
- http://www.ilo.org/legacy/english/osh/en/story_content/external_files/fs_st_1-ILO_4_en.pdf (Erişim Tarihi: 07.11.2017).
- http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari (Erişim Tarihi: 06.11.2017).
- http://www.who.int/topics/occupational_health/en/ (Erişim Tarihi: 05.11.2017).
- <https://osha.europa.eu/en/legislation/directives/the-osh-framework-directive/1> Erişim Tarihi: 07.11.2017).
- ILO (International Labour Office), (2007), Key Indicators of the Labour Market, 5th Edition, International Labour Office, Geneva.
- ILO (International Labour Office), (2009), ILO Standards on Occupational Safety And Health: Promoting A Safe and Healthy Working Environment, International Labour Office, Geneva.
- ILO (International Labour Office), (2012), National Study on the System for Recording and Notification of Occupational Accidents and Diseases in the Republic of Moldova, Chisinau.

- ILO (International Labour Office), (2014), Safety and Health at Work: A Vision For Sustainable Prevention, International Labour Office, Geneva.
- ILO (International Labour Office), (2016). İş Sağlığı ve Güvenliği Profili: Türkiye, Uluslararası Çalışma Örgütü ILO Türkiye Ofisi, Ankara.
- İşler, M. C. (2014). Uluslararası kaynaklar ve 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanunu, *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2(2), 53-65.
- Kabakçı, M., (2009). Avrupa Birliği iş hukukunda işverenin isg ile ilgili temel yükümlülükleri ve Türk mevzuatının uyumu. İstanbul: Beta Yayınları.
- Karadeniz, O., (2012). Dünya'da ve Türkiye'de iş kazaları ve meslek hastalıkları ve sosyal koruma yetersizliği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 15-75.
- Kılkış, İ., (2013). İş sağlığı ve güvenliği'nde yeni dönem: 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanunu (İSGK), "*İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15(1), 19-42.
- Kılkış, İ., (2016). İş sağlığı ve güvenliği. Bursa: Dora Basım-Yayın Ltd. Şti.
- Kuru, O., (2000). İş sağlığı ve güvenliğinde yeni oluşumlar. *TİSK İşveren Dergisi*, 28(8), 5-9.
- Lloyd, J. & Mitchinson, J., (2008). *Cahillikler kitabı*, Çev. Cihan Aslı Filiz, Emre Ergüven, 10. Baskı. İstanbul: NTV Yayınları.
- Süzek, S., (1985). İş güvenliği hukuku. Ankara: Savaş Yayınları.
- Topak, O., (2004). İşçiden iş kavramına geçiş ve değişikliğin gizli ideolojisi. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Türk Tabipler Birliği Yayını, ss.7-12.
- Yılmaz, F., (2009). Avrupa birliği ve Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği: Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği kurullarının etkinlik düzeyinin ölçülmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.